

ATATÜRK'ÜN UNUTULAN ÖNEMLİ EYLEMİ

Aydınlık Gazetesi, 26 Ocak 2019

Yıldırım Koç

Geçenlerde katıldığım bir etkinlikte bir öğretim üyesi Atatürk döneminde toprak reformu girişimlerini anlattı. Ancak nedense Atatürk'ün bu doğrultudaki büyük bir başarısından, tekke ve zaviyelerin ve cami vakıflarının arazilerine tazminatsız bir biçimde el konulmasından hiç söz etmedi.

OSMANLI'DA DİNİ VAKIFLARIN ARAZİLERİ

1789 Fransız Devrimi öncesinde Fransa topraklarının önemli bir bölümü kiliseye aitti. Fransız Devrimi sonrasında bu topraklara el kondu. Atatürk de benzer bir eylemi Türkiye'de gerçekleştirdi.

Osmanlı döneminde, arazinin önemli bir bölümü dini vakıfların elindeydi. Bu konuda farklı tahminler bulunmaktadır. Vakıflar Gen.Müd.'ne göre, Osmanlı'nın son dönemlerinde arazinin dörtte biri vakıflara aitti. 19. yüzyılın sonlarında Mehmet Sait Paşa'nın hazırladığı bir rapora göre ise ülke arazisinin yarısından fazlası vakıfların mülkiyetindeydi (Vakıflar Gen.Müd., *Cumhuriyetin 50. Yılında Vakıflar*, Ankara, 1973, s.244). Diğer taraftan, "Engelhardt, Türkiye'deki gayri menkullerin ve emlakın dörtte üçünün 19uncu asırda vakıf sifatiyle camilere ait bulunduğunu iddia etmektedir." (Derin, H., *Türkiye'de Devletçilik*, İst., 1940, s.60)

Tekkeler ve zaviyeler de bazı arazilerin ve önemli miktarda gayrimenkulün sahibiydi.

TAZMİNATSIZ EL KONDU

Türkiye'de demokratik devrimin ana unsurlarından biri toprak reformuydu.

30 Kasım 1925 gün ve 677 sayılı Tekke ve Zaviyelerle Türbelerin Seddine ve Türbedarlıklar ile Bir Takım Ünvanların Men ve İlgasına Dair Kanun (Resmi Gazete ve Yürürlük: 13.12.1925) kabul edildi. Bu Kanun sonrasında tekkelerin ve zaviyelerin arazi ve emlaklarına el kondu ve bunlar evkaf müdürlüklerine bağlandı.

5 Haziran 1935 gün ve 2762 sayılı Vakıflar Kanunu eski vakıfları devletin parçası haline getirdi: "Eski vakıflara uygulanan Vakıflar Kanunu, bu kanun eski vakıfları tasnif etmiştir. Vakıflar adeta devletleştirilmiştir." (Altaş, H., "Türkiye'de 1926-1967 Dönemi Arası Vakıf Sistemi," Vakıflar Gen.Müd., *Cumhuriyetin 80. Yılında Uluslararası Vakıf Sempozyumu Kitabı*, Ank., 2004, s.89)

"Bu yasadan sonra, dinsel-feodal ideolojinin maddi temelini oluşturan vakıf topraklar, peyderpey satılarak, zamanla, büyük ölçüde azalmıştır." (Erdost, M.İ., *Osmanlı İmparatorluğu'nda Mülkiyet İlişkileri*, Onur Yay., Ank., 1989, s.151)

DAĞITILAN TOPRAKLAR

Eskişehir ilindeki 36 köyü kapsayan Mahmudu Sani Vakfı'na ait 1.270.000 dönüm arazi, 2613 sayılı Tapu Tahrir ve Kadastro Kanununa dayanılarak, 34 bin parsel ayrıldı ve yerli halkın iskanına verildi. Ayrıca, 23 bin parselde 900.000 dönüm arazi de topraksız köylülere dağıtıldı. Mahmudu Sani Vakfı'nın diğer topraklarının bir bölümü de Türkiye'ye gelen göçmenlere verildi. Mahmudiye Harası da vakıf arazisinden yapılan tahsisle kuruldu. Ayrıca, göçmenlere, mubadillere ve yangın felaketlerinden zarar görenlere arazi verildi.

Silivri'de Sultan Beyazıt Vakfı'ndan 15.000 dönüm arazi Romanya'dan gelen göçmenlere dağıtıldı. Saray ve Vize ilçelerinde bulunan Paşa Vakfı arazileri ise İcra Vekilleri Heyeti'nin 1 Aralık 1926 gün ve 4450 sayılı kararnamesi ile göçmenlere verildi. Bunların dışında Şanlıurfa'nın Viranşehir ilçesine bağlı 17 köyde bulunan Eyüp Nebi Vakfı'ndan 150.000 dönüm arazi, Amasya'nın Taşova ilçesinin köylerinde bulunan Hazinekar Süleyman Paşa Vakfı'ndan 25.000 dönüm arazi, Palu ve Karakocan ilçelerine bağlı köylerde bulunan 30.000 dönüm vakıf arazisi, Bursa'ya bağlı Karacabey ilçesi köylerinde bulunan 10.000 dönüm vakıf arazisi ve Aydın'ın çeşitli köylerinde 5.000 dönüm zeytinlik arazi, iç iskana tahsis edildi. (Vakıflar Gen.Müd., 1973, s.245.)